

แนวทางการใช้ชีวิตคู่อย่างยั่งยืนตามหลักขรราวาสรรรม
WAY OF COUPLE LIVING SUSTAINABILITY ACCORDING
TO VIRTUES FOR THE GOOD HOUSEHOLD LIFE

พระอธการสายแพร กตปญญโณ

Phraathikansaipay Katapunnko

Corresponding Author, E-mail: pray.poku2518@gmail.com

บทคัดย่อ

สภาพปัญหาของการใช้ชีวิตคู่พบว่า มี 7 ประการ คือ (1) ภาวะเจ็บป่วย (2) ปัญหาทางการเงิน (3) นิสยและความเคยชินส่วนตัว (4) ความบกพร่องในการรับผิดชอบหน้าที่ (5) การนอกใจ (6) การใช้ความรุนแรง และ (7) การขาดความเอาใจใส่และไม่มีเวลาให้กัน หลักขรราวาสรรรม เป็นธรรมสำหรับผู้ครองเรือน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่คู่สมรสจะนำไปปรับใช้ในการใช้ชีวิตคู่ในการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ไม่ว่าจะโดยพลตินัยหรือโดยนิตินัยก็ตาม ได้แก่ 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ จรงใจต่อกัน ไม่ควรนอกใจกัน 2) ทมะ การรู้จัก ช่มใจเวลาโกรธ การปรับเปลี่ยนนิสยเข้าหากัน พุดคุยกันด้วยความเข้าใจกัน และไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน 3) ขันติ ความอดทนต่อภาวะเจ็บป่วย ปัญหาทางการเงิน และความบกพร่องในการรับผิดชอบหน้าที่ของคู่ชีวิต 4) จาคะ การเสียสละความสุขของตนเพื่ออีกฝ่าย ในการเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน สอบถามสารทุกข์สุกดิบทำกิจกรรมร่วมกัน เสียสละเวลาให้กันและกัน หลักการดังกล่าวคู่สมรสสามารถนำไปปรับใช้ เพื่อเป็นแนวทางการใช้ชีวิตคู่ตามหลักขรราวาสรรรมอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: แนวทางการใช้ชีวิตคู่; อย่างยั่งยืน; หลักขรราวาสรรรม

* ได้รับบทความ: 7 พฤษภาคม 2564; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2564

Abstract

There are 7 problems of couple living condition (1) Illness (2) Financial problem (3) Habits and personal familiar (4) Irresponsibleness (5) Adultery (6) Violence and (7) The lack of care and no time for each other. So “4 Virtues for the good household life” of the Buddha is very important for couples to apply and use in their everyday life even they are not married. The 4 principles are : 1) truth and honesty - don't be adultery 2) taming and training oneself; adjustment; self - development – talk together in peace, don't be violent 3) tolerance; forbearance; perseverance – about illness, financial problem and irresponsibleness of each other 4) liberality; generosity – take care of each other, do activities together, or share the time which can be the way of the couple use for sustainability.

Keywords: Way of couple living; Sustainability; Virtues for the good household life

บทนำ

การใช้ชีวิตคู่เป็นจุดเริ่มต้นของคำว่าครอบครัว ถือได้ว่าเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดในสังคม และมีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นสถาบันแรกของวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ (ทัศนีย์ ทองสว่าง, 2549 : 199) บุคคลส่วนใหญ่ตัดสินใจแต่งงานด้วยความหวังว่าชีวิตจะมีความสุขมากกว่าเดิม มีเพื่อนคู่ใจ มีชีวิตที่สมบูรณ์ขึ้น และคาดหวังว่าจะอยู่กับคู่ชีวิตตลอดไป อย่างไรก็ตามการดำเนินชีวิตในความเป็นจริงภายหลังการสมรส หลายคู่ไม่ประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตร่วมกันทั้งที่ต่างฝ่ายต่างใช้ความพยายามอย่างมากในการฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นคนที่ประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตคู่ นั้นความสำคัญไม่ได้อยู่ที่รักกันมากแค่ไหน แต่ขึ้นอยู่กับว่าอยู่ร่วมกันอย่างไร มีวิธีการจัดการกับความขัดแย้งหรือไม่ ตลอดจนมีการสื่อสารระหว่างกันอย่างไร ที่สำคัญมีความซื่อสัตย์ ให้เกียรติ และอุทิศตนให้แก่กันเพียงใด นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันการเลือกคู่ชีวิตเปลี่ยนแปลงไป โดยให้ความสำคัญกับความรักมากกว่าการบังคับตามประเพณีนิยมหรือการคลุมถุงชน จึงถือได้ว่าเป็นการให้ความสำคัญในสิทธิที่จะเลือกคู่ครอง และแสดงให้เห็นถึงโอกาสของความมั่นคงของการใช้ชีวิตคู่ให้ยั่งยืนอีกด้วย (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2547 : 3-8)

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) นักจิตวิทยาชาวออสเตรีย เชื่อว่ามนุษย์มีสัญชาตญาณติดตัวมาแต่กำเนิด พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากแรงจูงใจหรือแรงขับพื้นฐานที่กระตุ้นให้บุคคลมีพฤติกรรม คือ สัญชาตญาณทางเพศ (Sexual Instinct) 2 ลักษณะ คือ 1. สัญชาตญาณเพื่อการดำรงชีวิต 2. สัญชาตญาณเพื่อความตาย พฤติกรรมของมนุษย์เกิดขึ้นได้นั้น จากประสบการณ์ทั้งทางด้านชีวภาพ การรู้คิดและปัญญา ซึ่งแต่ละคนย่อมมีความต่างกันจากสภาวะสังคมวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อนกัน

อยู่ในตัวของแต่ละบุคคล การสร้างกฎเกณฑ์เพื่อตอบโจทย์ หรือทำนายในพฤติกรรมของมนุษย์ นับว่าจำเป็นต้องมีความหลากหลาย เนื่องจากทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ ความคิด ตลอดจนถึงสติปัญญา แต่ละบุคคลมีแนวโน้มของความเห็นต่าง ด้วยเหตุของการที่ต้องใช้ทรัพยากรร่วมกัน ซึ่งหากมีความคิดเห็นไม่เหมือนกัน ไม่คุ้นเคยกัน ตลอดจนการไม่สื่อสารให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้น อย่างที่พบกันอยู่เป็นประจำในเรื่องโศกนาฏกรรมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้กับพฤติกรรมทางด้านความรุนแรง ความก้าวร้าว (Aggressive) ซึ่งเกิดจากความต้องการทำร้ายผู้อื่นแย่งชิง เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการขั้นสูงสุดของตนเอง ความก้าวร้าวของมนุษย์เกิดจากแรงขับที่ต้องการทำลายของตนเอง และถูกหันไปทำร้ายผู้อื่นโดยใช้แรงขับแห่งการทำลาย (สิริอร วิชชาวุธ และคณะ, 2555 : 358) เช่น

“คดีสะเทือนขวัญฆ่าหั่นศพ เจ้าหน้าที่ตำรวจและพิสูจน์หลักฐาน เข้าตรวจค้นบ้านเก็บหลักฐานเมียฆ่าหั่นศพผัว เผาอำพราง ความคืบหน้ากรณีภรรยาบางการฆ่าหั่นศพสามี เสียรับเหมาก่อสร้างวัย 52 ปี โดยร่วมก่อเหตุกับหลานชาย จากนั้นนำชิ้นส่วนแขนขาตัดเป็น 6 ท่อน ไปทิ้งราดน้ำมันเผาอำพรางที่อำเภอบางปะอิน ส่วนลำตัวนำไปทิ้งเผาอำพรางในพื้นที่ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” (77 ข่าว.com, 2564)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะนำเสนอ “แนวทางการใช้ชีวิตคู่อย่างยั่งยืนตามหลักขรรษาธรรม” ซึ่งคาดหวังว่าบทความนี้จะประโยชน์ และเป็นแนวทางการใช้ชีวิตคู่อย่างยั่งยืนในสังคมต่อไป

ความหมายของครอบครัว

ขอนำเสนอในความหมายของครอบครัวและบุคคลในครอบครัว ดังนี้

พจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า “ครอบครัว” หมายถึง [ครอบครัว] น. สถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา และหมายรวมถึงลูกด้วย (พจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน, 2564)

ครอบครัว หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ใช้ชีวิตร่วมกัน โดยมีความผูกพันทางสายโลหิต ทางกฎหมาย ทางจิตใจ หรือทางสังคม ซึ่งสมาชิกในครอบครัวต่างมีบทบาทหน้าที่ต่อกัน และมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2559 : 9)

บุคคลในครอบครัว หมายความว่า ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน คู่สมรส ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตรบุญธรรม รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน (พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว, 2562 : 172)

กล่าวโดยสรุป ครอบครัว หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ใช้ชีวิตร่วมกัน โดยมีความผูกพันทางสายโลหิต ทางกฎหมาย ทางจิตใจ หรือทางสังคม ซึ่งสมาชิกในครอบครัวต่างมีบทบาทหน้าที่ต่อกัน และมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน ได้แก่ ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน คู่สมรส ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตรบุญธรรม รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการสมรส

การสมรสเป็นประเพณีหนึ่งที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามแต่ละสังคม ซึ่งนักวิชาการได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการสมรสไว้ ดังนี้

ประสพสุข บุญเดช กล่าวว่า ในปัจจุบันนี้การสมรสส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในประเทศต่าง ๆ ในโลก เป็นการสมรสแบบมีคู่สมรสเพียงคนเดียว (monogamous) แต่ก็ยังมีบางแห่งที่เป็นการสมรสแบบมีคู่สมรสหลายคน (polygamous) อยู่บ้าง โดยอาจแยกรูปแบบของการสมรสได้ 4 รูปแบบ คือ

1) การสมรสระหว่างชายหลายคนกับหญิงหลายคน การสมรสเช่นนี้ยังคงมีอยู่ในหมู่ชุมชนเล็ก ๆ ในแคว้นมัลลอบา (Malabar) ทางตอนใต้ของอินเดียซึ่งประชาชนยังยึดถือแนวความคิดความสัมพันธ์ทางเพศร่วมกันอยู่

2) การสมรสระหว่างชายหลายคนกับหญิงคนเดียว การสมรสดังกล่าวเป็นไปตามลัทธิมีสามีหลายคนในเวลาเดียวกัน (polyandry) ซึ่งยังมีผู้ถือปฏิบัติจำนวนน้อยในทิเบต และศรีลังกา

3) การสมรสระหว่างชายคนเดียวกับหญิงหลายคน การสมรสชนิดนี้เรียกกันทั่วไปว่าการสมรสแบบมีภริยาหลายคน (polygamy) ซึ่งมีอยู่ในประเทศที่ประชาชนนับถือศาสนาอิสลาม และอินเดีย

4) การสมรสระหว่างชายคนเดียวกับหญิงคนเดียว การสมรสเช่นนี้เรียกว่าการสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียว (monogamy) ซึ่งมีอยู่ในประเทศที่ประชาชนนับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาพุทธ

สำหรับสังคมไทย ก่อนที่จะมีการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว (วันที่ 1 ตุลาคม 2478) การสมรสไม่จำเป็นต้องมีการจดทะเบียน และชายอาจมีภริยาได้หลายคน โดยภริยาจะมีฐานะเป็นเมียหลวง เมียน้อยลดหลั่นกันลงไปแต่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา (ประสพสุข บุญเดช, 2561 : 115)

แต่ในปัจจุบัน การสมรสจะมีพิธีหรือไม่พิธีแต่งงานก็ตาม ความสำคัญและสมบูรณ์ของการสมรสอยู่ที่การสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว ลักษณะ 1 การสมรส หมวด 2 เงื่อนไขแห่งการสมรส ได้แก่

มาตรา 1448 การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้

มาตรา 1449 การสมรสจะกระทำมิได้ ถ้าชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริต หรือเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

มาตรา 1450 ชายหญิงซึ่งเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป หรือลงมาก็ดี เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดาที่ดี จะทำการสมรสกันไม่ได้ ความเป็นญาติดังกล่าวนี้ให้ถือตามสายโลหิต โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นญาติโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

มาตรา 1451 ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะสมรสกันไม่ได้

มาตรา 1452 ชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่ไม่ได้

มาตรา 1453 หญิงที่สามีตายหรือที่การสมรสสิ้นสุดลงด้วยประการอื่น จะทำการสมรสใหม่ได้ ต่อเมื่อการสิ้นสุดแห่งการสมรสได้ผ่านพ้นไปแล้วไม่น้อยกว่าสามร้อยสิบวัน เว้นแต่ (1) คลอดบุตรแล้ว ในระหว่างนั้น (2) สมรสกับคู่สมรสเดิม (3) มีใบรับรองแพทย์ประกาศนียบัตรหรือปริญญา ซึ่งเป็น ผู้ประกอบการรักษาโรคในสาขาเวชกรรมได้ตามกฎหมายว่ามีได้มีครรภ์หรือ (4) มีคำสั่งศาลให้สมรสได้

ผู้เยาว์จะทำการสมรสได้ ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง (มาตรา 1454) หากฝ่าฝืนการสมรสนั้นตกเป็นโมฆียะ (มาตรา 1509) (สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์, 2561 : 449-450)

George P. Murdock นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ให้คำนิยามของการสมรสไว้ว่า การมีเพศสัมพันธ์ ระหว่างชายหญิงนั้น มีได้เสมอโดยไม่ต้องสมรส เมื่อใดก็ตามเรื่องของเพศสัมพันธ์มาเกี่ยวข้องกับ เรื่องเศรษฐกิจเมื่อนั้นจะมีการสมรสและการสร้างครอบครัวขึ้น วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการสมรส คือ 1) เพื่อรับรู้ และยอมรับสิทธิในการมีความสัมพันธ์ของมนุษย์ และเพื่อผูกขาดคู่เพศสัมพันธ์ให้เห็นตัวตน ได้ชัดเจน และแน่นอน 2) เพื่อผลิตสมาชิกใหม่ให้สังคม หรือเพื่อให้กำเนิดบุตร 3) เพื่อความร่วมมือใน ทุกด้าน เช่น ทางเศรษฐกิจ ความเป็นปึกแผ่นในหมู่วงศ์ญาติ เป็นต้น 4) เพื่อสร้างครอบครัวโดยที่ ชายและหญิงตกลงกันว่า จะร่วมมือกันทำหน้าที่และบทบาทที่ดีของครอบครัว 5) เพื่อการสืบทอดสมบัติ ที่คู่สมรสได้ช่วยกันหา และเก็บออมเอาไว้ 6) เพื่อให้ทุกคนที่เกิดมารู้จักตนเอง และมีจุดยืนในสังคม รู้ว่า ตนเองเป็นใครมาจากไหนมีฐานะอย่างไรในสังคม 7) เพื่อเป็นทายาทที่ถูกต้องตามกฎหมายของสังคม และ เพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูลให้ถาวรต่อไป (George P. Murdock อ้างใน นิยพรพรณ วรณศิริ, 2550 : 181-182)

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญและความสมบูรณ์ของการสมรส อยู่ที่การสมรสตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติเงื่อนไขแห่งการสมรสไว้ในประเด็นสำคัญ ๆ ได้แก่ การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อ ชายและหญิงมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ หากมีเหตุอันสมควรศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้ ชายหญิงซึ่งเป็นญาติสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมาเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือ มารดา จะทำการสมรสกันไม่ได้ให้ถือตามสายโลหิต โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นญาติโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะสมรสกันไม่ได้ ชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรส อยู่ไม่ได้ ในทัศนะของนักวิชาการกล่าวถึง การสมรสส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในแต่ละประเทศในโลกเป็นการสมรส แบบมีคู่สมรสเพียงคนเดียว แต่ยังมีบางประเทศเป็นการสมรสแบบมีคู่สมรสหลายคน ส่วนความเห็นของ นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน การสมรสคือ การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงนั้นมีได้เสมอโดยไม่ต้องสมรส การสมรสและการสร้างครอบครัวนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการสมรส

สภาพปัญหาครอบครัวในสังคมไทย

ปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัว จากผลสรุปของกรมสุขภาพจิต ปัญหาครอบครัวส่วนใหญ่มาจากสาเหตุ (พบแพทย์, 2564) ดังต่อไปนี้

1. ภาวะเจ็บป่วย หากสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กหรือหัวหน้าครอบครัวมีปัญหาสุขภาพ หรือป่วยเป็นโรคต่าง ๆ ก็อาจส่งผลกระทบต่อจิตใจของคนในครอบครัวและสร้างความกังวลใจไม่น้อย เพราะอาจทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาได้ เช่น สถานะทางการเงินของครอบครัว เป็นต้น

2. ปัญหาด้านการเงิน ภาวะเศรษฐกิจและการว่างงานอาจทำให้สมาชิกภายในครอบครัวเกิดความเครียด วิตกกังวล และอาจเผชิญภาวะซึมเศร้าได้ ปัญหาทางการเงินอาจเป็นสาเหตุทำให้พ่อแม่ต้องออกไปหางานทำ จนส่งผลให้เด็กต้องอยู่กันตามลำพังและขาดการดูแลหรืออบรมสั่งสอนอย่างที่ควรจะได้รับ

3. นิสัยและความเคยชินส่วนตัว แม้จะตกลงใช้ชีวิตคู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาแล้ว แต่นิสัยส่วนตัว ที่มีมานานนั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก ซึ่งอาจทำให้คู่สมรสไม่พอใจนิสัยหรือการกระทำของอีกฝ่าย เมื่อต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน และอาจนำมาสู่ความขัดแย้งได้

4. ความบกพร่องในการรับผิดชอบหน้าที่ ในยุคปัจจุบัน ผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานเพื่อหาเงิน มาเลี้ยงดูครอบครัวเช่นเดียวกับผู้ชาย หากผู้หญิงต้องรับผิดชอบงานบ้านต่าง ๆ หลังเลิกงานก็อาจทำให้ รู้สึกเหนื่อย หงุดหงิด และอาจเกิดความขัดแย้งในครอบครัวขึ้นได้ เนื่องจากสามีและภรรยาควรมีความ รับผิดชอบในงานบ้านและการดูแลบุตรร่วมกัน

5. การนอกใจ การนอกใจเป็นปัญหาที่อาจร้ายแรงจนถึงขั้นทำให้ความสัมพันธ์ของคู่สมรสจบลง และเกิดการหย่าร้างได้ ซึ่งเด็กที่พ่อแม่หย่าร้างกันนั้นอาจรู้สึกขาดความอบอุ่น ขาดการดูแลอบรมที่ดี ขาดที่พึ่งและการชี้แนะให้คำปรึกษาจนอาจทำให้เด็กขาดการควบคุมตนเองและส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ เช่น ดิตยาเสพติด ดิตการพนัน และมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ เป็นต้น

6. การใช้ความรุนแรง เมื่อขาดการสื่อสารที่ดีและได้รับแรงกดดันจากภายนอกครอบครัว เช่น ภาวะเศรษฐกิจ และความเครียด เป็นต้น ก็อาจทำให้เกิดความขัดแย้งและใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวได้ โดยผู้ที่ถูกกระทำมักเป็นเด็กและสตรี ซึ่งเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรงนั้นมีแนวโน้ม ที่จะมีความประพฤติก้าวร้าว เมื่อโตขึ้นมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ดิตยาเสพติด ดิตการพนัน และมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้

7. การขาดความเอาใจใส่และไม่มีเวลาให้กัน ด้วยภาระหน้าที่ของสมาชิกในบ้านแต่ละคน อาจทำให้ไม่มีเวลาพูดคุย สอบถามสารทุกข์สุกดิบหรือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อกระชับความสัมพันธ์ภายใน ครอบครัว

อุมพร ตรังคสมบัติ กล่าวว่า สำหรับปัจจัยที่ทำให้ชีวิตคู่ไม่ประสบความสำเร็จ และเป็นสาเหตุของการหย่าร้างนั้น สามารถแบ่งออกเป็นสามกลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวของคู่สมรสเองนั้น มีบุคลิกภาพที่แข็งเกินไป ไม่มีความยืดหยุ่นมีความสนใจคำนิยมหรือภูมิหลังที่แตกต่างกันมาก มีปัญหาในวัยเด็ก มีการศึกษาน้อย มีความแตกต่างกันทางศาสนาหรือเชื้อชาติ และความไม่ซื่อสัตย์

2. นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย เช่น มีการให้แรงเสริมที่ดีต่อกับน้อยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจมากเกินไป ไม่มีความเข้าใจระหว่างกันในเรื่องเพศสัมพันธ์ไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการความขัดแย้ง ไม่มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกัน การสื่อสารระหว่างกันไม่เกิดความเข้าใจ มีความพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยวิธีที่ไม่เหมาะสมเช่นการบังคับ และควบคุม เป็นต้น

3. ปัจจัยทางด้านอื่น ๆ ที่เป็นสาเหตุของการหย่าร้าง เช่น การมีลูกมากเกินไปหรือไม่มีเลย มีปัญหาระหว่างแม่สามีกับลูกสะใภ้ หรือครอบครัวเดิมเข้ามายุ่งมากเกินไป มีปัญหาทางด้านการเงิน และมีบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นต้น (อุมพร ตรังคสมบัติ 2547 : 34-36)

กล่าวโดยสรุป ในทัศนะของนักวิชาการในภาพรวม มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน สรุปใน 3 ประเด็น คือ 1) ปัญหาจากตัวคู่สมรสเอง เช่น นิสัยและความเคยชินส่วนตัว ความบกพร่องในการรับผิดชอบหน้าที่ และการนอกใจ 2) ปัญหาจากความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น ภาวะเจ็บป่วย การขาดความเอาใจใส่ และไม่มีเวลาให้กัน 3) ปัญหาจากปัจจัยอื่น เช่น ปัญหาทางการเงิน การใช้ความรุนแรงดั่งนั้น ครอบครัวที่ดีมีความสุขจะต้องมีความรักใคร่ต่อกัน มองเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน สามารถประคับประคองชีวิตคู่ให้ตลอดรอดฝั่ง เข้าใจกันให้อยู่ซึ่งกันและกัน และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวโดยไม่ทอดทิ้งให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแก้ปัญหาเพียงลำพังอย่างโดดเดี่ยว

หลักพรวาสธรรม

พรวาสธรรม ธรรมสำหรับผู้ครองเรือนที่ดำเนินชีวิตครอบครัว โดยการตกลงใจใช้ชีวิตคู่ อยู่ร่วมกัน ฉันทามีภรรยา ไม่ว่าจะโดยพัตินัยหรือโดยนิตินัยก็ตาม มีสาระสำคัญ ดังนี้

ในพระไตรปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค อาฬวกสูตร ว่าด้วยอาฬวกยักษ “สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในภพของอาฬวกยักษ เขตเมืองอาฬวีครั้งนั้น อาฬวกยักษเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ... อาฬวกยักษถามว่า บุคคลได้ปัญญาอย่างไรเล่า ทำอย่างไรเล่าจึงจะหาทรัพย์ได้ บุคคลได้เกียรติยศอย่างไรเล่า ทำอย่างไรเล่าจึงจะผูกมิตรไว้ได้ บุคคลละโลกนี้แล้วไปสู่โลกหน้า ทำอย่างไรเล่าจึงจะไม่เศร้าโศก พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า...บุคคลเมื่อให้อยมผูกมิตรไว้ได้บุคคลอยู่ครองเรือนประกอบด้วยศรัทธา มีธรรม 4 ประการนี้ คือ สัจจะ ธรรม ธิติ จาคะ ละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก เชิญท่านถามสมณพราหมณ์เป็นอันมากเหล่าอื่น

ดูซิว่า ในโลกนี้มีอะไรที่จะยิ่งไปกว่าสัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ เล่าอาฬวกยักษ์กราบทูลว่า ทำไมเล่า ข้าพระองค์ จึงต้องถามสมณพราหมณ์ เป็นอันมากในบัดนี้ วันนี้ ข้าพระองค์รู้ชัดถึงประโยชน์ในภายหน้า พระพุทธเจ้า เสด็จมาถึงเมืองอาฬวี เพื่อประโยชน์แก่ข้าพระองค์โดยแท้วันนี้ ข้าพระองค์รู้ชัดถึงทานที่บุคคลให้ในทีใด มีผลมาก ข้าพระองค์จักเที่ยวจากบ้านไปยังบ้าน จากเมืองไปยังเมือง นอบน้อมพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และ พระธรรมซึ่งมีส่วนชักนำให้เป็นคนดี...” (ส.ส. (ไทย) 15/246/351-354)

พระเมธีวราภรณ์ ขรवासธรรม 4 ประการ คำสอนเกี่ยวกับขรवासธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำมาหากิน เรื่องของสังคม ซึ่งในทางพุทธศาสนาก็มารับเรื่องการมาหากินและเรื่องสังคมจะต้อง ทำให้ดีทำให้ถูกในเรื่องการทำมาหากิน มีความเพียรในการแสวงหาทรัพย์สามารถใช้จ่ายอย่างถูกต้อง และ ในการครองชีวิตที่ดี แล้วก็มีมิตรสหายที่ดี ความสำเร็จในการแสวงหาทรัพย์นี้ก็คือ การทำให้มีทรัพย์ ทำให้ มีเกียรติ ทำให้มีเพื่อน ถ้าใครทำได้ทั้งสามนี้รวมเรียกว่า มีทรัพย์สมบัติ มีเกียรติยศชื่อเสียงและมีเพื่อน หรือสังคมที่ดี สำหรับธรรมะประเภทที่เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้เราปฏิบัติได้ในสิ่งที่เราจะต้องปฏิบัติหรือเป็น คุณธรรมที่จะพึงปฏิบัติร่วมกัน เรียกว่า ขรवासธรรม หลักธรรมในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำหรับผู้ครองเรือน มี 4 ข้อ (พระเมธีวราภรณ์, 2555 : 124) ได้แก่

1. สัจจะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ต่อกัน ความไว้น้ำใจเชื่อใจกัน ไม่นอกใจกัน สามิภรรยารักใคร่กัน ต่างฝ่ายต่างจริงใจและซื่อสัตย์ต่อกันไม่มีความลับต่อกัน พุดง่าย ๆ คือรักเดียวใจเดียวต่อกันอย่า หลายใจ แต่อย่าหึงกันจนมากเกินไป เพราะจะนำไปสู่การเข้าใจผิด เกิดการโกรธเคืองกัน ทะเลาะวิวาทกันเอง อาจทำให้ชีวิตครอบครัวพังได้ อาจแบ่งได้ 3 ด้าน ความจริงขั้นที่หนึ่ง คือ ความจริงใจ ซึ่งเป็นรากฐานจากความจริงใจเป็นสำคัญที่สุด และเป็นรากฐานที่มั่นคงของความสัมพันธ์ที่ดีงาม ความจริงใจแสดงออกเป็น ความซื่อสัตย์ต่อกัน จากนั้นก็ จริจวาจา คือ พุดจริง ขั้นที่ 3 จริการกระทำ คือการทำความจริงตามที่ใจ คิดไว้ ตามที่วาจาพุดไว้ ตลอดจนกระทั่งว่าการดำเนินชีวิต ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ก็ตั้งใจทำตามที่ตั้งใจ ความมุ่งมาดปรารถนาไว้ แต่ทั้งหมดนี้ก็เป็นรากฐาน ความจริงใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ความสัมพันธ์ มั่นคงยั่งยืน

2. ทมะ แปลว่า ความฝึกฝนปรับปรุงตน ทมะ นี้เป็นข้อสำคัญในการที่จะทำ ให้เกิดความเจริญก้าวหน้า ทมะ หมายถึง การรู้จักข่มใจ หักห้ามใจในเวลาที่มีเรื่องราวที่ไม่สบายใจเกิดขึ้น เช่น เวลาโกรธ ก็พยายามข่มใจไม่ให้โกรธ หรือแสดงความโกรธนั้นต่ออีกฝ่ายหนึ่ง เพราะจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่พอใจ หรือ อาจโกรธตอบอันจะนำไปสู่การทะเลาะกันได้ ประการแรกสุด ที่จะเห็นได้ง่ายในความสัมพันธ์กัน ก็คือ บุคคลที่มาอยู่ร่วมสัมพันธ์กันนั้น ย่อมมีพื้นเพต่าง ๆ กัน มีอุปนิสัยในคอและสิ่งสมประกอบมา ไม่เหมือนกัน แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันแล้วจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเข้าหากัน ในเมื่อมีพื้นเพต่างกันก็ระสุมมา คนละอย่าง ก็อาจมีการแสดงออกที่ขัดแย้งกัน หรือไม่สอดคล้องกันได้บ้างการที่จะทำให้เกิดความราบรื่น เป็นไปด้วยดี ก็ต้องปรับเปลี่ยนเข้าหากัน รู้จักที่จะข่มใจไว้ก่อนและใช้สติปัญญาพิจารณาก็คหาทางที่จะปรับตัว

เข้าหากันด้วยดีด้วยวิธีที่เป็นความสงบ และเป็นทางที่จะรักษาน้ำใจกันไว้ได้ มีความปรองดองสามัคคี อันนี้ก็เป็น การปรับตัวอย่างหนึ่ง

นอกจากนี้ ประการที่สอง ในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลภายนอกหรือในกิจการงานและสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย เราก็ต้องรู้จักปรับปรุงฝึกฝนตัวให้ดียิ่งขึ้น ด้วยการชวนหาความรู้ให้เท่าทันสิ่งแปลกใหม่ อยู่เสมอ เป็นต้น ชีวิตจึงเจริญก้าวหน้าได้ ทมะนี้ ต้องมีปัญญาเป็นแกนนำสำคัญ เพราะต้องรู้จักคิดพิจารณา และมีความรู้ความเข้าใจ จึงจะปรับตัวและฝึกฝนปรับปรุงตนได้

3. ขันติ คือ ความอดทน ความอดทนเป็นเรื่องของพลังความเข้มแข็ง ความอดทนหมายความว่า ให้รู้จักอดทนต่อคำกล่าวติฉินของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือของคนอื่น ๆ เขาจะว่าอะไรก็ให้พยายามอดทนไว้ เก็บอารมณ์ไว้ อย่าแสดงออกตอบ เพราะหากแสดงออกตอบก็จะนำไปสู่การทะเลาะวิวาทกัน โกรธเคืองกัน ผิดใจกัน เวลาที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโกรธ ก็ให้อีกฝ่ายหนึ่งพยายามอย่าโกรธตอบ หรือทางที่ดีที่สุดให้เดินหนีไปให้ไกล คนเราเมื่ออยู่ร่วมกันท่านว่าเหมือนลื่นกับพื้น ย่อมจะมีโอกาสที่กระทบกระทั่งกัน จึงต้องมีความหนักแน่น ความเข้มแข็งในใจที่จะอดทนไว้ก่อน เรียกว่า อดทนต่อสิ่งกระทบ

4. จาคะ แปลว่า การเสียสละ การรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนให้อีกฝ่าย หรือเสียสละความสุขของตนเพื่ออีกฝ่าย ทุกฝ่ายพยายามยอมกันในเรื่องบางเรื่องหรือทุกเรื่อง การเสียสละเพื่อประโยชน์แก่กัน จะเกิดความสงสารเห็นอกเห็นใจกันมากที่สุด ความเสียสละ เริ่มตั้งแต่ความมีน้ำใจคือ ความพร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตัวให้แก่ผู้อื่น โดยเฉพาะผู้อยู่ร่วมกันก็ต้องมีความเสียสละต่อกัน เช่น เวลาฝ่ายหนึ่งไม่สบาย เจ็บไข้ได้ป่วย อีกฝ่ายหนึ่ง ก็ต้องเสียสละความสุขส่วนตนเองเพื่อช่วยรักษาพยาบาล อย่างน้อยก็มีน้ำใจ ที่จะระลึกถึง เมื่อจะทำอะไรก็ตามก็คำนึงถึงความสุขของฝ่ายหนึ่ง เมื่อฝ่ายหนึ่งคำนึงถึงความสุขความเจริญของอีกฝ่ายหนึ่ง อย่างนี้ก็เรียกว่า มีจาคะ จาคะนี้พึงแผ่ไปยังญาติมิตร บิดา มารดา หรือผู้อยู่ใกล้ชิด ตลอดจนกระทั่งถึงเพื่อนมนุษย์โดยทั่วไป ถ้าหากว่ามีกำลังมากพอ ก็ใช้สละทรัพย์สินที่ตนมีอยู่ในการอนุเคราะห์สงเคราะห์ผู้อื่น จาคะนี้เป็นเครื่องหมายยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกัน และของคนทั้งหลายที่แวดล้อมอยู่ไว้ได้ (พระเมธีวราภรณ์, 2555 : 124)

ปัญญา ใช้บางยาง และคณะ ฆราวาสธรรม 4 คือ ธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ได้แก่ 1. สัจจะ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง 2. ทมะ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด ตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา 3. ขันติ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทานไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย 4. จาคะ ความเสียสละ และกิเลส และความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตน หรือเอาแต่ใจตัว ในธรรมหมวดนี้ ทมะ ท่านมุ่งเอาด้านปัญญา ขันติ ท่านเน้นแฉงวิริยะ (ปัญญา ใช้บางยาง และคณะ, 2555 : 219)

โดยสรุป หลักธรรม 4 ประการ คือ สัจจะ จริตใจ พุดจริง ทำจริง ความจริงใจเป็นรากฐานให้เกิดความสัมพันธ์มั่นคงยั่งยืน ทมะ การรู้จักข่มใจ หักห้ามใจ เป็นการฝึกฝนปรับปรุงตน เป็นเครื่องหมายนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและการงาน ขันติ ความอดทน อดทนต่อสิ่งกระทบ ความอดทนเป็นเรื่องของพลังความเข้มแข็ง เป็นเครื่องช่วยให้ความเจริญก้าวหน้านั้นเป็นไปได้สำเร็จ และจาคะ ความเสียสละ เป็นเครื่องหมายยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกัน และคนทั้งหลายที่แวดล้อมอยู่ไว้ได้

แนวทางการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักขรรวาวาธรรม

จากการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาของครอบครัว ส่วนใหญ่มาจากสาเหตุต่าง ๆ 7 ประการ คือ ภาวะเจ็บป่วย ปัญหาด้านการเงิน นิสัยและความเคยชินส่วนตัว ความบกพร่องในการรับผิดชอบหน้าที่ การนอกใจ การใช้ความรุนแรง และการขาดความเอาใจใส่และไม่มีเวลาให้กันนั้น คู่ชีวิตสามารถนำหลักขรรวาวาธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในครอบครัว เพื่อการครองคู่ที่ยั่งยืน ดังนี้

1. สัจจะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ต่อกัน ความไว้นื้อเชื่อใจกัน ไม่นอกใจกัน สามักรรยารักใคร่กัน ต่างฝ่ายต่างจริงใจและซื่อสัตย์ต่อกันไม่มีความลับต่อกัน พุดง่าย ๆ คือรักเดียวใจเดียวต่อกันอย่า หลายใจ แต่อย่าหึงกันจนมากเกินไป เพราะจะนำไปสู่การเข้าใจผิด เกิดการโกรธเคืองกัน ทะเลาะวิวาทกันเองอาจทำให้ชีวิตครอบครัวพังได้

นำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหา ข้อ (5) การนอกใจ การนอกใจเป็นปัญหาที่อาจร้ายแรงจนถึงขั้นทำให้ความสัมพันธ์ของคู่สมรสจบลงและเกิดการหย่าร้างได้ ซึ่งการมีชีวิตคู่ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกัน ประการแรก คือ ความจริงใจ อันเป็นรากฐานที่มั่นคงของความสัมพันธ์ที่ดีของครอบครัว ประการที่ 2 จริตวาจา คือ พุดจริง และ ประการที่ 3 จริตการกระทำ คือ การทำความจริงตามที่ใจคิดไว้ ตามที่วาจา พุดไว้ ดังนั้น ความซื่อสัตย์ การพุดจริง ทำจริง มีความจริงใจต่อกัน จะทำให้เกิดความรัก ความอบอุ่น ความสามัคคีในครอบครัวอย่างยั่งยืน

2. ทมะ หมายถึง การรู้จักข่มใจ หักห้ามใจในเวลาที่มีเรื่องราวที่ไม่สบายใจเกิดขึ้น เช่น เวลาโกรธก็พยายามข่มใจไม่ให้โกรธ หรือแสดงความโกรธนั้นต่ออีกฝ่ายหนึ่ง เพราะจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่พอใจหรืออาจโกรธตอบอันจะนำไปสู่การทะเลาะกันได้

นำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหา ข้อ (3) นิสัยและความเคยชินส่วนตัว แม้จะตกลงใช้ชีวิตคู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาแล้ว แต่นิสัยส่วนตัวที่มีมานานนั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก ซึ่งอาจทำให้อีกฝ่ายไม่พอใจ นิสัยหรือการกระทำของอีกฝ่ายเมื่อต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน และอาจนำมาสู่ความขัดแย้งได้ ในการปรับตัวเข้าหากันได้ยาก การไม่ยอมรับข้อบกพร่องของอีกฝ่าย เช่น การวางของเกะกะไม่เป็นระเบียบ การนอนกรน เป็นต้น และข้อ (6) การใช้ความรุนแรง เมื่อขาดการสื่อสารที่ดี การไม่พุดคุยกันแบบเปิดเผย ขาดการประนีประนอม

และได้รับแรงกดดันจากภายนอกครอบครัว เช่น ภาวะเศรษฐกิจ และความเครียด ก็อาจทำให้เกิดความขัดแย้งและใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวได้ โดยผู้ที่ถูกกระทำมักเป็นเด็กและสตรีเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรงนั้นมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวเมื่อโตขึ้นซึ่งคู่สมรสต้องปรับเปลี่ยนนิสัยเข้าหากัน

3. ขันติ คือ ความอดทน ความอดทนเป็นเรื่องของพลังความเข้มแข็ง ให้รู้จักอดทนต่อคำกล่าว ตีฉุนของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือของคนอื่น ๆ เขาจะว่าอะไรก็ให้พยายามอดทนไว้ เก็บอารมณ์ไว้ อย่าแสดงออกตอบ เพราะหากแสดงออกตอบก็จะนำไปสู่การทะเลาะวิวาทกัน โกรธเคืองกัน ผิดใจกัน เวลาที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโกรธก็ให้อีกฝ่ายหนึ่งพยายามอย่าโกรธตอบ หรือทางที่ดีที่สุดให้เดินหนีไปให้ไกลคนเราเมื่ออยู่ร่วมกันทำงานว่าเหมือนลั่นกับพื้น ย่อมจะมีโอกาสที่กระทบกระทั่งกัน จึงต้องมีความหนักแน่น ความเข้มแข็งในใจที่จะอดทนไว้ก่อน เรียกว่า อดทนต่อสิ่งกระทบ

นำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหา ข้อ (1) ภาวะเจ็บป่วย หากสมาชิกในครอบครัวมีปัญหาสุขภาพหรือป่วยเป็นโรคต่าง ๆ ก็อาจส่งผลกระทบต่อจิตใจของคนในครอบครัวและสร้างความกังวลใจไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ดูแลผู้ป่วย มีเวลาพักผ่อนน้อย อาจทำให้หงุดหงิด เหน็ดเหนื่อย เมื่อยล้า และอาจทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาได้ เช่น สถานะทางการเงินของครอบครัว เป็นต้น ข้อ (2) ปัญหาด้านการเงิน ภาวะเศรษฐกิจและการว่างงานอาจทำให้สมาชิกภายในครอบครัวเกิดความเครียด วิตกกังวล และอาจเผชิญภาวะซึมเศร้าได้ ปัญหาทางการเงินอาจเป็นสาเหตุ ทำให้พ่อหรือแม่ต้องออกไปหางานทำ จนส่งผลให้เด็กต้องอยู่กันตามลำพังและขาดการดูแลหรืออบรมสั่งสอนอย่างที่เราควรจะได้รับ และข้อ (4) ความบกพร่องในการรับผิดชอบหน้าที่ ผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานเพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัวเช่นเดียวกับผู้ชาย หากผู้หญิงต้องรับผิดชอบงานบ้านต่าง ๆ หลังเลิกงานก็อาจทำให้รู้สึกเหนื่อย หงุดหงิด และอาจเกิดความขัดแย้งในครอบครัวขึ้นได้ เนื่องจากสามีและภรรยาควรมีความรับผิดชอบในงานบ้านและการดูแลบุตรร่วมกัน ทั้ง 3 ข้อนี้ ต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างสูง

4. จาคะ แปลว่า การเสียสละ การรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนให้อีกฝ่าย หรือเสียสละความสุขของตนเพื่ออีกฝ่าย ทุกฝ่ายพยายามยอมกันในเรื่องบางเรื่องหรือทุกเรื่อง การเสียสละเพื่อประโยชน์แก่กัน จะเกิดความสงสารเห็นอกเห็นใจในกันในที่สุด

นำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหา ข้อ (7) การขาดความเอาใจใส่และไม่มีเวลาให้กัน ด้วยภาระหน้าที่ของสมาชิกในบ้านแต่ละคน อาจทำให้ไม่มีเวลาพูดคุย สอบถามสารทุกข์สุกดิบ หรือทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อกระชับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ซึ่งคู่สมรสต้องเสียสละเวลาแบ่งเวลาให้กันและกัน

กล่าวโดยสรุป แนวทางการใช้ชีวิตคู่อย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาธรรม

1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่นอกใจกัน นำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาใน ข้อ (5) การนอกใจ ต้องมีความซื่อสัตย์ การพูดจริงทำจริง มีความจริงใจต่อกัน จะทำให้เกิดความรัก ความอบอุ่น ความสามัคคี

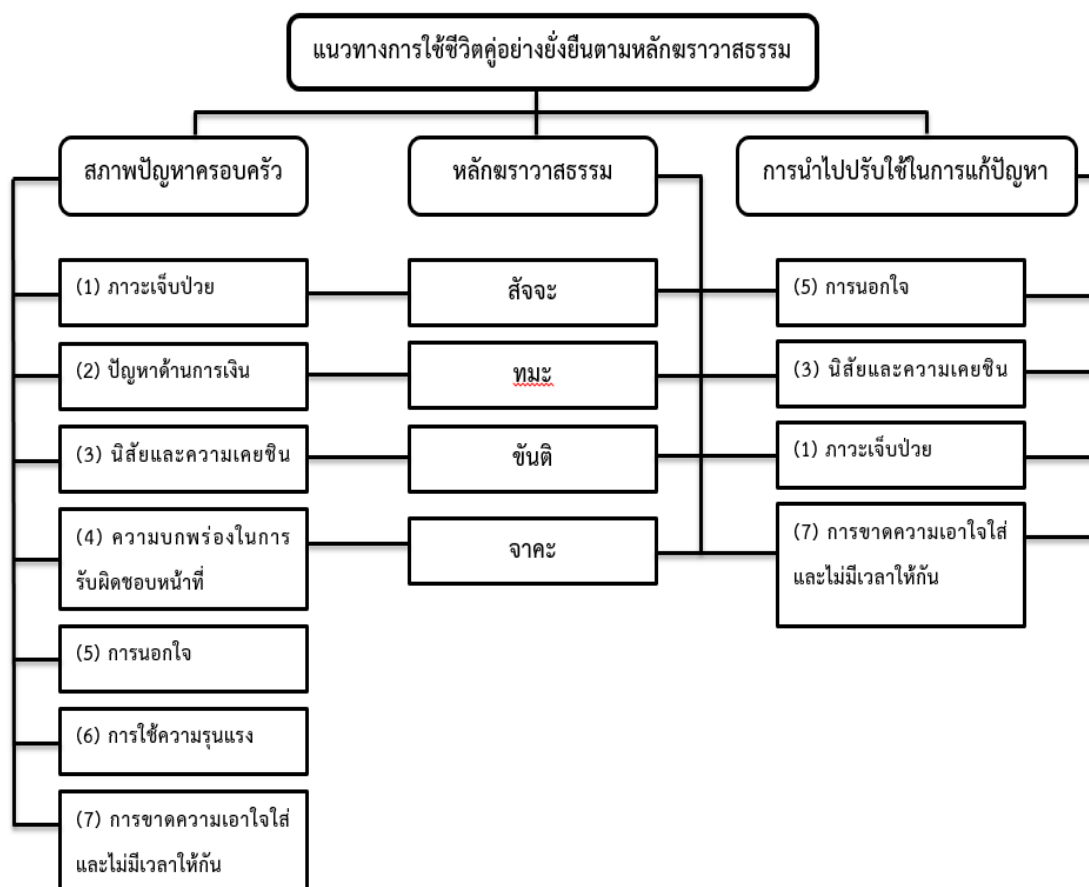
ในครอบครัวอย่างยั่งยืน 2) ทมะ การรู้จักข่มใจเวลาโกรธ นำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาใน ข้อ (3) นิสสัย และความเคยชินส่วนตัว อาจทำให้คู่สมรสไม่พอใจนิสัยหรือการกระทำของอีกฝ่ายเมื่อต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน คู่สมรสต้องปรับเปลี่ยนนิสัยเข้าหากัน และข้อ (6) การใช้ความรุนแรง การสื่อสารที่ไม่ดี ภาวะเศรษฐกิจ และความเครียด อาจทำให้เกิดความขัดแย้งและใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวได้ ต้องพูดคุยกันด้วยความเข้าใจกัน 3) ขันติ ความอดทน นำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาใน ข้อ (1) ภาวะเจ็บป่วย หากมีผู้ป่วยในครอบครัว อาจทำให้หงุดหงิด เหน็ดเหนื่อย อาจทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาได้ ข้อ (2) ปัญหาด้านการเงิน ภาวะเศรษฐกิจและการว่างงาน อาจทำให้เกิดความเครียด วิตกกังวล และภาวะซึมเศร้าได้ ข้อ (4) ความบกพร่องในการรับผิดชอบหน้าที่ หากผู้หนึ่งต้องรับผิดชอบงานบ้านต่าง ๆ หลังเลิกงานก็อาจทำให้รู้สึกเหนื่อย หงุดหงิด อาจเกิดความขัดแย้งในครอบครัวขึ้นได้ ทั้ง 3 ข้อนี้ ต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างสูง 4) จาคะ การเสียสละ นำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาใน ข้อ (7) การขาดความเอาใจใส่และไม่มีเวลาให้กัน ด้วยภาระหน้าที่ของแต่ละคน ทำให้ไม่มีเวลาพูดคุย สอบถามสารทุกข์สุกดิบ หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งคู่สมรสต้องเสียสละเวลาแบ่งเวลาให้กันและกัน

สรุป

ครอบครัวถือได้ว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญมากที่สุดในสังคม การใช้ชีวิตคู่เป็นจุดเริ่มต้นของคำว่าครอบครัว ซึ่งอยู่ที่ว่าการใช้ชีวิตคู่จะอยู่ร่วมกันอย่างไร มีความซื่อสัตย์ ให้เกียรติและอุทิศตนให้แก่กันเพียงใด เพราะต่างคนต่างครอบครัวอันมีพื้นฐานแตกต่างกันมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน หากมีความคิดเห็นไม่เหมือนกัน ไม่คุ้นเคยกัน ตลอดจนการไม่สื่อสารให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้น และอาจมีพฤติกรรมใช้ความรุนแรง การทำร้ายผู้อื่นได้ ดังเช่น ข่าวการฆาตกรรมระหว่างผัวเมียตามสื่อต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ และบางครั้งต้องล้มเหลว หย่าร้างกันไป เพราะขาดหลักพุทธธรรมในการใช้ชีวิตคู่ ดังนั้น หลักฆราวาสธรรม เป็นธรรมสำหรับผู้ครองเรือน ในการตกลงใจใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ไม่ว่าจะโดยพฤตินัยหรือโดยนิตินัยก็ตาม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำไปปรับใช้ในการใช้ชีวิตคู่ เพื่อเป็นแนวทางการใช้ชีวิตคู่อย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกัน ไม่ควรนอกใจกัน 2) ทมะ การรู้จัก ข่มใจเวลาโกรธ การปรับเปลี่ยนนิสัยเข้าหากัน พูดคุยกันด้วยความเข้าใจกัน และไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน 3) ขันติ ความอดทนต่อภาวะเจ็บป่วย ปัญหาด้านการเงิน และความบกพร่องในการรับผิดชอบหน้าที่ของคู่ชีวิต 4) จาคะ การเสียสละความสุขของตนเพื่ออีกฝ่าย ในการเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน สอบถามสารทุกข์สุกดิบ ทำกิจกรรมร่วมกัน เสียสละเวลาให้กันและกัน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา “แนวทางการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาธรรม” ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่สรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2559). การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ปัญญา ใช้บางยาง และคณะ. (2555). ธรรมเนียมในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- ประสพสุข บุญเดช. (2561). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งนิติบัณฑิตยสภา.
- พจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน. (2564). ความหมายของคำว่าครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2564, จาก <https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute>.
- พบแพทย์. (2564). ปัญหาครอบครัว-สาเหตุความขัดแย้ง. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2564, จาก <https://www.pobpad.com/ปัญหาครอบครัว-สาเหตุความขัดแย้ง>.
- พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ ป.ธ.9). (2555). เบญจศีลเบญจธรรม : อุดมชีวิตของมนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นบุญ.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก หน้า 172 (22 พฤษภาคม 2562).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์. (2561). ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญรัฐการพิมพ์.
- สิริอร วิชชาวุธ และคณะ. (2555). จิตวิทยาทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2547). การสร้าง EQ ให้ชีวิตคู่. กรุงเทพมหานคร: ชันดีการพิมพ์.
- 77 ข่าว.com. (2564). เมียฆ่าหั่นศพผัวเผาอำพรางอยุธยา แยกชิ้นส่วนปทุมธานีจนมุม. สืบค้นเมื่อ 14 มีนาคม 2564, จาก <https://77thainews.com/archives/19974>.
- George P. Murdock. อ้างในนิยพรรณ วรรณศิริ. (2550). มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: เอ็กสเปอร์เน็ท.